

Camino Aragonés – den anden vej over Pyrenæerne

Af Henrik Friediger

Den mest benyttede pilgrimsvej til Santiago – den franske vej - starter i klostret Roncesvalles i Pyrenæerne. I sensommeren 2005 vandrede jeg imidlertid små to uger ad den anden, mindre benyttet vej – Camino Aragonés, Aragonruten - der starter et andet sted i Pyrenæerne end den sædvanlige og først efter seks-syv dages vandring løber sammen med den franske vej i Puente la Reina.

Det var min første vandring ad denne rute, og da der netop var udkommet en ny guide på dansk¹ tog jeg den med. Ruten er ellers velafmærket med gule pile, som bliver malet på træer, sten, husmure, ja, overalt, og som gør det umuligt at gå fejl af vejen. En guide er således ikke specielt nødvendig, men det er rart at kunne læse lidt om, hvad det er for landskaber og byer, man kommer igennem, ligesom det er betryggende at vide, hvor der er refugier. Og når der nu ligefrem var en dansk guide at tage bestik af.

Aragonruten er bjergrig, og der er ofte langt mellem byer og landsbyer. Lange strækninger er relativt øde, og man føler sig mere overladt til sig selv, end på den befærdede franske vej. Men den er kommet godt med - i mange landsbyer er der refugier og mulighed for både at spise og drikke.

Ruten starter oppe i passet Somport. For at komme dertil tog jeg et fly til Toulouse, derfra et tog til Pau og videre med en bus over Oloron til Urdos, hvorfra bussen ikke kører videre. Næste morgen kan man så komme videre til Somport. Nu viste det sig, at hotellet i Urdos holder lukket om søndagen, så dér kunne man ikke overnatte. En yngre, sportstrænet fyr fik samme besked i baren. På hans engelske tone kunne jeg høre, at han var dansker, så vi slog os sammen i vores kvide. Han hed Bjarne.

Jeg fik ham med ud og blaffe – og snart efter kom vi op at køre med nogle portugisiske håndværkere, der skulle til Jaca. De kørte gennem en tunnel over passet, og vi kom derfor ikke til Somport. I stedet blev vi sat af i Canfranc. Baren dér var fuld af fulde folk – inklusive værten, der nok ville udleje os et værelse til overpris, hvis det skulle være. Det skulle det ikke. I stedet tog vi i den begyndende småregn en bus tilbage til Canfranc Estación, hvor der er et privat refugie, hvor man formodentlig elleve euro kunne få en køjeseng. Byen er kendt for den længste stationsbygning i verden(?). Men der kører ingen tog. Jernbanen blev aldrig til noget. I stedet kører tog mellem Spanien og Frankrig via Irun og Hendaye. Det har sikkert været et beskæftigelsesprojekt, der skulle lægge et vist pres på franskmændene. I stedet er stationen ved at gå i forfald og er overmalet med grim graffiti.

Næste dag småregnede det. Jeg valgte ikke at tage yderligere baglæns for at begynde vandringen reglementeret oppe i Somport, der var dækket af skyer. I stedet gav jeg mig til at vandre nedad i mine vandresandaler efter først at have indtaget en kop kaffe og en bocadillo i en bar. Bjarne var taget af sted og havde vist truffet samme beslutning om at springe Somport over.

Allerede i den første landsby, Villaneueva, skinnede solen. Herfra var der halvanden time til Castillo de Jaca, hvor jeg mødte Bjarne for sidste gang – han havde planer om at vandre langt den første dag. Midt på eftermiddagen nåede jeg til Jaca, som er en gammel, smuk by med en ældgammel romansk katedral, som jeg længe havde haft planer om at besøge. Den er i sig selv en rejse værd, så jeg tilbragte resten af dagen med at kigge.

Dagen efter kan man tage en omvej over det helt unikke, isolerede kloster, der er bygget ind i klippen i et uvejsomt bjerglandskab: San Juan de la Peña. Det gjorde jeg, og det er enhver anstrengelse værd. Stedet er nok noget turistet. Som de fleste steder af særlig interesse, må man dele det med andre. Også dem, der kommer med bus og bliver ledt rundt af en guide.

Fra San Juan de la Peña går turen nedad til den lille by Santa Cruz de la Serós, hvor der er en kirke, der i sig selv er en omvej værd – og hvor man kan få noget at spise. Derfra går den sidste del af omvejen til landsbyen Santa Cilia de Jaca, hvor der er et refugium. I Santa Cilia er der tillige en lille købmand, der har en bar i et tilstødende lokale. Jeg fik mig en øl i baren, hvor der i forvejen sad et par midaldrende østrigske mænd. Eneste sted at spise aftensmad er refugiet.

Jeg var godt træt efter en andendag på hen ved 35 kilometers anstrengende vandring. Men samtidig glad for frugten af anstrengelserne. San Juan de la Peña er et helt specielt sted. Uligt alt andet. Det er vist ikke en del af caminoens historie som sådan, men har været et helt isoleret kloster, hvor munkene har kunne fordybe sig i bøn og kontemplation. Ud over at beundre den fantastiske konstruktion med en bygning, der er bygget halvt ind i bjerget, så at sige bruger bjerget, er det muligt at komme helt tæt på søjlekapitæler med mesterlige romanske relieffer med bibelske motiver. Og der er ikke andre muligheder end at tage anstrengelsen med, hvis man vil have den oplevelse med.

Tredje dag går ruten først til Puente la Reina de Jaca, som intet har med Puente la Reina på den franske vej at gøre. Der er tale om et vejknudepunkt med et par hostaller og en restaurant eller to. Et moderne ikke-sted. På vej derhen kommer man gennem en lille dal i en udtørret flodseng fuld af rullesten. Her har folk stablet sten ovenpå hinanden til hundredvis af varder.

Jeg måtte vente længe på at apoteket i Puente åbnede. Jeg havde fået mig nogle slemme insektbid på kroppen, da jeg havde smidt den fugtige t-shirt dagen før i en lysning i skoven, så det kløede og nødvendiggjorde anskaffelse og påsmøring af noget kløestillende salve. Jeg fordrev ventetiden med at stjæle nogle friske valnødder i apotekets have. Jeg ved knap noget bedre! Apotekeren var en kvinde og undskyldte meget, at hun åbnede butikken for sent, men jeg fik noget salve, der tog kløen, så hun var hurtigt tilgivet.

Arres er den næste landsby med et refugium. Det er også det eneste hele hus, der er tilbage. Resten er ruiner. Jeg fik en kop kaffe og en snak med den schweiziske hospitalero, Louis, der kunne fortælle, at danskeren Bjarne havde overnattet dér. Den danske jernmand havde altså vandret knap 50 kilometer den første dag.

Næste refugium ligger i Artieda, en landsby på toppen af et bjerg. I min danske guide havde jeg læst, at hvis man tager den lille omvej over landsbyen Mianos, kan man, før man når ind i selve landsbyen, få stillet sin tørst på en gård, hvor der hænger en vandkrukke på muren ude ved vejen. Det gik jeg og glædede mig til. Solen skinnede, og jeg var efterhånden blevet godt tørstig af vandringens anstrengelser og af at gnaske valnødder i mig. Derfor blev jeg noget skuffet, da vandkrukken var blevet erstattet af en tegning på husmuren af en porron – de typiske spanske vandunke, som man drikker af ved at hælde vandet direkte ind i munden uden fysisk kontakt mellem læber og flaske. Da jeg var godt tørstig, gik jeg ind på gårdspladsen for at spørge, om jeg kunne få lidt vand. Her blev jeg mødt af to ikke specielt venlige hunde i uhyggeligt lange lænker. Jeg måtte samle et par sten op i hænderne og true med dem for at komme forbi og hen til hoveddøren, hvor jeg bankede på. Der var ingen, der lukkede op, så jeg måtte udsætte tilfredsstillelsen af min tørst til jeg kom op til landsbyens vandpost.

I Artieda bliver man ifølge guiden mødt af en ung mand, Paco Gómez, som bestyrer refugiet og tager vel imod én. Ydermere ligger der i refugiets kælder, stadig ifølge guiden, en god restaurant, hvor man bager sit eget brød. Så der var igen noget at glæde sig til.

Træt og svedig ankom jeg til refugiet i selskab med de to østrigere, som jeg havde mødt af og til i løbet af dagen ude på ruten og igen i udkanten af landsbyen og fulgtes med de sidste par hundrede meter op til refugiet. Der var allerede kommet en del pilgrimme, men i stedet for den imødekommende Paco bestod velkomstkomiteen af en ældre kvinde, som virkede noget rundt på gulvet over de mange pilgrimme, der havde indfundet sig. Hun havde sit hyr med at få stemplet pilgrimspassene, modtage og give penge tilbage og få skrevet kvitteringer på de 6,40 euro en overnatning kostede.

Lidt efter kom dog den virkelige chef for foretagendet. Hun hedder Raquel og er en ganske skæg kvinde omkring de tredive. Den ældre kvinde forsvandt ind bag ved, og lidt efter kunne man høre, at hun spillede på harmonika. Jeg spurgte forsigtigt Raquel til hendes bedstemor, og fik med et dræberblik at vide, at det skam var hendes mor. Jamen, hvad med Paco? spurgte jeg. Paco? Det var mindst fire, snarere fem år siden, han havde haft noget med refugiet at gøre.

Men restauranten da? Der var ikke længere nogen restaurant, men der var aftensmad klokken halv ni for dem, der ønskede det. Da der ikke var andre muligheder for at få noget at spise i landsbyen, meldte alle sig.

Østrigerne hed Gerhard og Hubert og sammen med dem gik jeg ud for at finde en bar, hvor man endelig kunne nyde vandretørsten med et glas øl efter en dag med massiv vanddrikning. Den eneste bar lukkede desværre allerede efter en enkelt øl. Bartenderen havde andet at tage sig til og etablissementet blev udelukkende drevet af frivillig arbejdskraft.

Lidt i ni åbnede Raquel døren til spisesalen, og de sultne pilgrimme strømmede ind. Der var dækket op ved små borde. Østrigerne og jeg blev sat sammen. Dagens ret bestod af en gang lunken hvidløgssuppe efterfulgt af en tallerken med tre pølser, lidt tomatpuré og femten pomfritter samt en langtidsholdbar jogurt.

Nu er pilgrimme nøjsomme mennesker, og det var da dejligt at få noget at spise, så ingen brok herfra; men oplevelsen var langt fra den, som guiden havde sat min næse op efter. Refugiet i Artieda er blevet forandret fra et beskedent og velkommende herberg til en forretning drevet af Raquel og hendes mor.

De første tolv kilometer fra Artieda til ruinbyen Ruesta består først af en vej gennem et øde og goldt landskab og derefter af en smal sti, der snor sig gennem en lav skov af steneg, buksbom og kristtjørn.

Kort før Ruesta ligger der en ermita – et kapel, der ligger for sig selv. Ermitaen er temmelig forfalden, og jeg var lige ved at gå forbi, men følte trang til at dvæle lidt på stedet og gik ind i bygningen. Her blev jeg mødt af et rum, hvor der i apsis flammede en masse levende fyrfadslys, der gav stedet et helt overjordisk skær og indbød til bøn og kontemplation.

I Ruesta er der bygget et refugium, som, ligesom i Arres, er det eneste fungerende hus i byen, der domineres af en stor borgruin og resterne af en kirke. I refugiet kan man få sig en kop kaffe, brygget af en venlig hospitalero, der ikke anede, hvem der kunne have tændt lysene i ermitaen. Han mente, det måtte være nogle folk fra egnen. Underligt for et mere øde område har jeg sjældent gæstet før. Hvor skulle de folk komme fra?

Jeg tog min kaffe med ud på udsigtsterrassen foran refugiets køkken. Her sad Gerhard og Hubert allerede. Jeg fortalte dem om min oplevelse i ermitaen og gav udtryk for min undren over, hvem der mon havde tændt lysene.

Det havde Gerhard da. Hans svigerinde var død kun to uger før, de var taget af sted på caminoen, og han havde medbragt lysene for at tænde dem i en kirke til minde om og i respekt for sin afdøde slægtning. Men da man ikke måtte tænde sine egne lys i kirkerne, havde Hubert foreslået, at han tændte dem i ermitaen, hvor de ingen brandfare udgjorde.

Jeg følte et stik i hjertet, der fortalte mig, at caminoen alligevel ikke havde tabt sin uskyld. På tværs af turisteri og kommercialisering bringer pilgrimmene deres egen uskyld med sig. En uskyld, som vi alle har indeni, og som caminoen giver gode muligheder for at få frem i os. Om vi så er dem, der tænder lys, eller dem der bøjer hovedet i bøn ved de lys, som andre har tændt.

Gerhard og Hubert gik videre før jeg. Nu gik vejen forbi en campingpladsruin, forbi endnu en ermita og videre langs bjergene. Sætter mig ved middagstid ved en mark og forfrisker mig med vand og valnødder. Nyder det simple liv lige indtil der kommer en bonde på en traktor og begynder at sprøjte gift ud over stubmarken.

Næste stop Undues. Her er et virkelig lækkert refugium på første sal i et gammelt byhus. Mødte igen de to østrigere. De ville videre efter et tungt middagsmåltid. Jeg gik op og sov tungt på refugiet i middagsheden. Om aftenen spiste jeg igen godt i selskab med en halv snes spaniere. Det blev vådt og hyggeligt.

Fra Undués til Sangüesa er der blot ti kilometer. Man kan forlænge ruten med tre kilometer ved at vandre via Javier, der har en imponerende middelalderborg og en smuk kirke. Det gjorde jeg.

I Sangüesa var der byfest med tyreløb, tyrefægtning og larm og glæde den hele nat. Det er noget, der trække folk til, så jeg priste mig lykkelig over at være kommet så tilpas tidligt, at der endnu var plads på refugiet, der ligger i tilknytning til et plejehjem midt i byen. De senere ankommende pilgrimme måtte søge ud på campingpladsen, hvor der vistnok var nogle hytter, man kunne leje. Eller alternativt tage videre med eftermiddagsbussen. Jeg gik til tyrefægtning for første gang i mine vandring på caminoen. Det var første gang, muligheden bød sig. Den var nu ikke mindeværdig – bortset fra at byfesten manifesterede sig i tilstedeværelsen af flere konkurrerende orkestre, der spillede lystigt op under tyrenes lidelser.

Rent turistmæssigt er Sangüesa en interessant by med flere seværdige kirker. De var nu alle lukkede, om det så var på grund af festen?

Fra Sangüesa er der to veje, man kan gå. Først skal man dog i alle tilfælde forbi en ildelugtende papirfabrik. Den længere vej går gennem en bjergslugt, Foz de Lumbier, så den valgte jeg. Bjergslugten er kun tilgængelig fordi man engang i atten hundredtallet byggede en jernbane gennem slugten for at forbinde to byer. Nu er jernbanen nedlagt og området udlagt til ren fornøjelse for de vandrende med jævnlige oplysningstavler, der fortæller om det ingeniørarbejde, det har været at anlægge jernbanen. Vejen kan kun tilbagelægges til fods og fører gennem et par tunneler. Men mest imponerende er det, når man går på stien, der er hugget ud af den lodrette bjergside og kan kigge ned på fossen og op langs slugtens sider. Her er masser af gribbe. De tilhører en art, som på spansk kaldes alimoche. Når de sidder på en klippeafsats og kigger sig omkring, ligner de høns, men når de svæver omkring er de smukke med deres hvide kroppe og sorte vinger.

Ved Nardués mødte jeg en flok jægere, som havde nedlagt to vildsvin, som de stolt viste frem.

I Izco kan man overnatte i det minutiøse refugium i landsbyens fælleshuse. Her er otte sengepladser fordelt på fire køjesenge og fem ekstra madrasser, som kan anbringes i opholds- og spiserummet.

Jeg redede mig en underkøje efter en tur på et par og tyve kilometer. Det gjorde også en ældre bayersk murer ved navn Ferdinand, som jeg havde set gå den anden vej fra Sangüesa om morgenen, og som jeg vandrede de sidste par hundrede meter ind i landsbyen i selskab med. Han værdsatte den navaranske byggestil med det pudsede murværk. Det mindede ham om det bayerske.

Min guide fortæller om de flinke og gæstfri landsbyboere i Izco. Det er de ikke længere. Hverken flinke eller gæstfri. Refugiet drives som hårdkogt forretning med strenge regler for, hvor man må opholde sig og hvad man må bruge det lille køkken til. Ved siden af pilgrimmenes opholdsrum var der en hyggelig bar. Men til den var der kun adgang for socios, medlemmer af den forening, der driver forsamlingshuset – og refugiet. Socios er sikkert samtlige indbyggere i den lille landsby.

Det var lørdag aften, og der var godt gang i landsbygrillen for at tilberede mad til husets socios, medlemmerne af forsamlingshuset. Men det var ikke noget vi pilgrimme mærkede andet til, end at vejen mellem den for pilgrimme lukkede spisesal og grillen gik gennem refugiets opholdsrum, hvor flere pilgrimme efterhånden havde fået lagt madrasser ud for natten. Så kunne vi da indsnuse duften af den gode mad, som vi på ingen måde kunne komme i nærheden af. Tidligere skulle pilgrimmene have været inviteret med til festen. Men ikke længere i 2005. Jeg købte en dåse linser, som jeg varmede i mikrobølgeovnen og spiste til aftensmad. Det kan man da overleve på. Men specielt festligt er det nu ikke.

Næste dag blev lang. Også for lang. Først kom jeg efter cirka ti kilometers vandring til Monreal, der var helt og aldeles uddød sådan en søndag formiddag. Ikke engang en kop kaffe kunne det blive til. Ærgerligt, for det virkede som en dejlig by. Jeg fandt endda refugiet, men det var også lukket.

Den videre vej går langs en bjergkæde, hvor caminoen er en bjergsti, der bugter sig op og ned. Ganske dejlig. Efterhånden fornemmer man nærheden af den store by Pamplona. Der er vejanlæg, en akvædukt i det fjerne, ligesom store industrianlæg. Landsbyerne virker nærmest som sovebyer for velhavere. I landsbyen Guerendiáin har man nærmest udsmykket husene til små seværdigheder.

Ved motorvejen ligger byen Tiebas, som er et passende mål for dagens vandring efter godt tyve kilometer. Her er også et refugium i forbindelse med en skole. Men det er også det eneste der er i byen. Heldigvis var der også her byfest, så jeg fik mig lidt at spise og drikke. Meget lidt. I forsamlingshuset, hvor det foregik, var der kun kvalmende dybstege fritos, at få. Refugiet havde jeg ikke lyst at sove i. Det virkede som om der ikke havde været folk længe. Det var uordentligt og snavset og blev vist også brugt til andre formål – en slags lager for effekter, der skulle bruges til byfesten. Så jeg gik videre og kom med nogen besvær over på den anden side af motorvejen og fortsatte min vandring i middagsheden. Det var lidt uklart, hvor langt, jeg endnu havde at gå. Ved refugiet stod, at der var otte til Eunate. På den anden side af motorvejen stod der ti. I virkeligheden var der ikke under femten!

Min fornemmelse er, at det gik mest opad, men måske var jeg bare ved at være træt. I landsbyerne var der intet at få ud over vand. I Enériz skulle der være en restaurant, men det passer ikke. Så næste – og sidste – stop var ved den ottekantede ermita Eunate, der skal være meget mystisk og have tilhørt korsridderne.

Ved siden af ermitaen er der et stenhus. Her bor venezuelanske Mari-Luz og hendes hollandske mand Jahn. Det er ikke et refugium. Et stempel kan man få i credencial ved et lille bord uden for. Men ikke inde i huset. Det er et hjem for de to. Men man er velkommen til at overnatte. Som gæster i deres hjem. At overnatte i Mari-Luz' og Jahns hjem er en meget speciel oplevelse. Modtagelsen er ikke det mindst specielle, men skal ikke røbes her. De ønsker ikke, at man reklamerer med deres særlige form for gæstfrihed.

Man bliver budt på et dejligt, vegetarisk aftensmåltid og bagefter går man over i ermitaen bærende på hver sit levende lys. Mari-Luz læste lidt fra bibelen – stykket i Mattæus om at samle sig skatte på himlen og ikke på jorden, og om at ingen kan tjene to herrer, Gud og mammon. Det er et stykke,

som må sige hende og hendes mand meget. De lever efter det i deres simple, gæstfrie liv. Derefter sang hun en hymne med sin smukke stemme. Og så lukkede Eunate for natten.

Om morgenen var der fælles morgenbord for de overnattende gæster. Her deltog værterne ikke, men bordet var fornemt dækket, og til hver gæst var der en lille gave, og man kunne trække et lille bibelord, som man kunne tage med sig og lade sig opløfte af på sin videre camino.

Efter et par timers vandring kom jeg til Puente la Reina - den ”rigtige”, den med den smukkeste bro på caminoen - og gik videre ad den franske vej. Jeg overnattede i Estella, Torres del Rio, Navarrete, Azofra og endelig i Santo Domingo de Calzada. Herfra tog jeg en direkte bus til Bilbao, hvorfra jeg fløj hjem.

I Azofra indhentede jeg Gerhard og Hubert, som havde fået problemer med sin ene fod og måtte holde pause. Vi overnattede på borgmesterens hotellignende refugium med to-sengsværelser og baderum med sanitet i rustfrit stål. Og så spiste vi en god middag og drak et par flasker god vin og nød det gode selskab.

Camino Aragonés er ganske dejlig. Spændende landskaber og landsbyer og byer. Den kan være lidt svær at planlægge – ofte skal man gå enten meget kort eller meget langt. Men den er overalt velafmærket, og selvom den har mistet en del af den uskyld, som den havde da min danske guide blev skrevet bare fire-fem år før, vil jeg varmt anbefale den. Både for dens smukke, bakkede landskaber og de forladte majestætiske landsbyer. Og naturligvis for katedralen i Jaca og klostret San Juan de la Peña.

Det eneste, jeg kunne savne, er messen, som hver aften holdes i klosterkirken i Roncesvalles, og som sender pilgrimmene godt af sted mod Santiago. På Camino Aragonés kommer man ligesom lidt hovedkulds af sted. Til gengæld er det let at finde sin rytme den første dag, som er let at vandre og hele tiden går behageligt nedad. Og så er man jo på vej.

¹ Pilgrimsvejen til Santiago de Compostela ved Henrik Tarp, Bogan Guide 2005. Guiden er i 2008 kommet i en revideret og ajourført udgave.